

QATAG'ON QURBONLARI MEROSI ASOSIDA TALABALARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK OMILLARI

Yo'ldosheva Husnida Numonjon qizi

O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahar, psixolog, pedagog

Annotatsiya. Jahonda har bir davlat o'z fuqarolarida zamon talablariga xos sifatlar va jamiyat maqsadlariga mos qadriyatlarini qaror toptirishni asosiy maqsad sifatida belgilaydi. Barqaror taraqqiyot va yuksaklik sari intilayotgan davlatlarning tajribasi bilan tanishish orqali talabalardada fuqarolik tuyg'usini tarbiyalash, ijtimoiy daxldorlik hissini shakllantirish, o'z-o'zini anglash, bag'rikenglik, adolatparvarlik kabi sifatlarini qaror toptirish, fuqarolik pozitsiyasini zamon ehtiyojlari va jamiyat manfaatlariga moslashtirish asosida rivojlantirish zarur, degan xulosaga kelindi. Ana shu nuqtayi nazardan talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish jarayoniga qatag'on qurbonlari merosini o'rganish, fuqarolik pozitsiyasini rivojlanganlik darajasini tashxis etish mezonlarini aniqlash va baholash metodikasini ishlab chiqish; tashkiliy-integratsion model asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: jadidlar, ma'naviy ruh, insonparvarlik, barkamol avlodni tarbiyalashda jadidlar merosining o'rni va ahamiyati, fuqarolik, fuqarolik pozitsiyasi, shaxs, psixologik portret, milliy ruh, milliy mentalitet.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОЙ ПОЗИЦИИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ НАСЛЕДИЯ ЖЕРТВ РЕПРЕССИЙ

Йўлдошева Хуснида Нумонжон қизи

Республика Узбекистан, город Ташкент, психолог, педагог

Абстрактный. Каждое государство мира определяет своей главной целью найти в своих гражданах качества, соответствующие требованиям времени и ценностям, совместимым с целями общества. Путем ознакомления с опытом стран, стремящихся к устойчивому развитию и совершенству, воспитывать у студентов гражданское чувство, формировать чувство социальной ответственности, развивать такие качества, как самосознание, толерантность, справедливость, развивать гражданскую позицию. на основе адаптации к потребностям времени и интересам общества был сделан вывод о ее необходимости. С этой точки зрения изучить наследие жертв репрессий, определить критерии диагностики уровня развития гражданской позиции у студентов и разработать методику ее оценки; Важно совершенствовать механизмы развития гражданской позиции студентов на основе организационно-интегративной модели.

Ключевые слова: джадиды, духовный дух, гуманизм, роль и значение наследия джадидов в воспитании совершенного поколения, гражданство, гражданская позиция, личность, психологический портрет, национальный дух, национальный менталитет.

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF THE FORMATION OF STUDENTS' CITIZEN POSITION ON THE BASE OF THE HERITAGE OF THE VICTIMS OF REPRESSION

Yo'ldosheva Husnida Numonjon qizi

Republic of Uzbekistan, Tashkent city, psychologist, pedagogue

Abstract. Every state in the world defines as the main goal to find in its citizens the qualities specific to the requirements of the time and the values that are compatible with the goals of the society. By familiarizing with the experience of the countries striving for sustainable development and excellence, to educate the students' sense of citizenship, to form a sense of social responsibility, to develop such qualities as self-awareness, tolerance, justice, to develop

the citizenship position based on adaptation to the needs of the times and the interests of society. it was concluded that it is necessary. From this point of view, to study the legacy of the victims of repression, to determine the criteria for diagnosing the level of development of the citizenship position in students, and to develop a methodology for evaluating it; It is important to improve the mechanisms for the development of students' citizenship position based on the organizational-integrative model.

Key words: Jadids, spiritual spirit, humanitarianism, role and importance of Jadids' heritage in raising a perfect generation, citizenship, civic position, personality, psychological portrait, national spirit, national mentality.

Kirish. Mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab mamlakatimizda davlat va jamiyat boshqaruvida demokratik islohotlarni amalga oshirish, yuksak ma'naviyatli, mustaqil va erkin fikrlaydigan, zamonaviy ilm-fan yutuqlarini puxta o'zlashtirgan, sog'lom e'tiqodli, har tomonlama barkamol avlodni voyaga etkazish, ijtimoiy munosabatlarni tashkil etishda qonun ustuvorligiga erishish, jamiyat boshqaruvida fuqarolar va jamoat tashkilotlari ishtirokini ta'minlash hamda erkin fuqarolik jamiyatini barpo etish masalalariga alohida ahamiyat berilmoqda. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishning muhim yo'nalishi sifatida yuksak ma'naviyatli, raqobatbardosh va yuksak kasbiy madaniyatga ega mutaxassislarni tayirlash muhim vazifa sifatida belgilandi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan ta'lim-tarbiya tizimini hozirgi darajasiga ko'tarish, har tomonlama barkamol shaxsni shakllantirishga, ya'ni pirovard natijada malakali kadr tayyorlashga bog'liq. Chunki jamiyat taraqqiyotining asosini uning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanganligi bilan bir qatorda shu jamiyatda yashayotgan fuqarolarning intellektual va ma'naviy salohiyati ham belgilab beradi. Shu nuqtai nazardan qaraganda har bir davlatning istiqboli, uning ta'lim-tarbiya tizimi qay darajada ekanligi bilan belgilanadi.

Maqolaning dolzarbligi; Jahonda har bir davlat o'z fuqarolarida zamon talablariga xos sifatlar va jamiyat maqsadlariga mos qadriyatlarni qaror toptirishni asosiy maqsad sifatida belgilaydi. Barqaror taraqqiyot va yuksaklik sari intilayotgan davlatlarning tajribasi bilan tanishish orqali talabalardada fuqarolik tuyg'usini tarbiyalash, ijtimoiy daxldorlik hissini shakllantirish, o'z-o'zini anglash, bag'rikenglik, adolatparvarlik kabi sifatarni qaror toptirish, fuqarolik pozitsiyasini zamon ehtiyojlari va jamiyat manfaatlariga moslashtirish asosida rivojlantirish zarur, degan xulosaga kelindi. Ana shu nuqtayi nazardan talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish jarayoniga qatag'on qurbonlari merosi o'rganish, fuqarolik pozitsiyasini rivojlanganlik darajasini tashxis etish mezonlarini aniqlash va baholash metodikasini ishlab chiqish; tashkiliy-integratsion model asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi; Qatag'on qurbonlari merosi asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillarini o'rganishga qaratilgan metodikalar tavsifini ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti; Tadqiqot ishimiz qatag'on qurbonlari merosi asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillari bo'lganligi uchun tadqiqotning obyekti sifatida talaba yoshlar tanlab olindi

Maqolaning ilmiy yangiligi; Qatag'on qurbonlari merosi asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillarining o'ziga xosligi tadqiq etildi. Barkamol avlodni tarbiyalashda tarixiy, madaniy va ma'naviy merosning ahamiyati qanchalar muhim ekanligi ilmiy asoslandi. Qatag'on qurbonlari merosi asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy, amaliy va metodologik bilimlar uyg'unligi o'rganildi.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, analitik obzor, umumlashtirish, pedagogik kuzatish, anketa, savol-javob, suhbat, ekspert baholash, pedagogik eksperiment, matematik statistik tahlil metodlaridan foydalanildi.

Vatanimiz istiqloli, xalqimizning ozodligi va erkinligi, kelajak avlodlarning tinch va farovon

hayotini ta'minlash yo'lida mardona kurash olib borib aziz jonlarini fido qilgan, mustabid tuzum davrida qatag'on qilingan ajdodlarimiz xotirasini abadiylashtirish, ularning faoliyati va merosini o'rganish hamda targ'ib qilish borasida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Mana shu jihatdan olib qarasak har bir yoshlarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda qatag'on qurbonlarini na'muna qilib, o'rnak qilib ko'rsatsak arziydi.

Barkamol avlodni tarbiyalash orzusiga o'z tariximizdan juda ko'p dalillar keltirishimiz mumkin. Al-Forobiyning "Fozil odamlar shahri" asaridagi g'oyani esga oling. Unga ko'ra, jamiyatning har bir fuqarosi – mansabi, tutgan o'rni, ya'ni kim bo'lishidan qat'iy nazar FOZIL kishi. Fozil kishi o'z davlatining barcha qonun-qoidalarini yaxshi biladi, unga amal qiladi, fikrlaydi, o'z kasbining ustasi, lozim bo'lganda Vatani uchun jon fido qiladi.

Talabalarda fuqarolik madaniyatini rivojlantirish va fuqarolik tarbiyasining pedagogik-psixologik xususiyatlari L.Amanbayeva, N.Kritskaya, Ye.Belyaeva, M.Bogomaz, I.Gulyaeva, M.Erxova, T.Juravleva, V.Zolotov, S.Karpushkin, L.Kovalenko, L.Kuznetsovalar tomonidan tadqiq etilgan.

O.Musurmonova, M.Zaripov, S.Nosirxo'jayev, L.Koxonovich, D.Ro'ziyeva, T.A.Suxareva, E.Yusupov, N.Egamberdiyeva, Sh.Shodmonovalarning ilmiy ishlarida talabalarni ijtimoiylashtirish omili sifatida o'z-o'zini anglash, ma'naviy madaniyat, ijtimoiy-siësiy etuklik, vatanparvarlik, harbiy-vatanparvarlik, fuqarolik faolligi va mas'uliyati kabi fuqarolik pozitsiyasi negizida aks etuvchi sifatlarning mazmun-mohiyati yoritib berilgan.

Hozirgi globallashuv davrida yoshlarimizning ma'naviyati, madaniyatini oshirish, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik tuyg'ularini shakllantirish asosiy vazifalarimizdan biridir.

Qatag'on qurbonlari merosi asosida asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga oid jahonda aynan shu mavzuda tadqiqotlar olib borilmagan bo'lsada, lekin fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish bo'yicha ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan va olib borilgan tadqiqotlar natijasida bir qator, jumladan quyidagi ilmiy natijalar olingan: talabalarni ijtimoiylashtirish omili sifatida fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish mexanizmlari ishlab chiqilgan (Kolumbiya universiteti); fuqarolik madaniyatini rivojlan-tirishning tashkiliy-tuzilmali modeli yaratilgan (Sorbonna univer-siteti); fuqarolik tarbiyasi va global ta'limni uyg'unlashtirishning amaliy-texnologik tizimi ishlab chiqilgan (Frayburg universiteti); Yevropa davlatlarining integratsiyasi jarayonida fuqarolik tarbiyasini ijtimoiy ahamiyati aniqlashtirilgan (Ta'lim tadqiqotlari Milliy fondi); guruhibirdamlik («aydagarasyugi») ni shakllantirish texnologiyasi ishlab chiqilgan (Japan Institute of International Affairs); milliy omil ustuvorligi asosida fuqarolik pozitsiyasi va mafkuraning uyg'unligini ta'minlash mexanizmlari takomillashtirilgan (Seoul of National University); fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga doir qadriyatlar tizimi ishlab chiqilgan (Chinese Academy of Social Sciences); shaxsiy-insonparvarlik yondashuvi asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishning kollaborativ texnologiyalari ishlab chiqilgan (Moskva davlat universiteti); milliy g'oya asosida ozod va erkin fuqaro shaxsini shakllantirishning tashkiliy-texnologik tizimi takomillashtirilgan (Milliy g'oya va mafkura ilmiy-amaliy Markazi).

Ma'lumki, o'z faoliyatini nafaqat siyosiy, balki ta'lim va tarbiyani yuksaltirish, turkiston o'lkasini ma'naviy hamda ma'rifiy isloh qilish, barkamol avlodni tarbiyalash masalasini o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan jadidlar harakati o'lka xalqlari tarixida muhim ro'l o'ynagan. Aslida jadid so'zi (arabcha "jadid"-yangi) yangilanish ma'nosini anglatib, yangi zamonaviy maktab, matbaa, milliy taraqqiyot usullarini jamiyatga tadbiiq etishdan iborat ijtimoiy-siyosiy va ma'rifiy harakat, shu oqim tarafdorlarining umumiy nomi. Jadidchilik XIX asr oxiri va XX asr birinchi choragida Turkistondagi milliy-ozodlik harakatining milliy mafkurasini, o'lka xalqlarining milliy mustaqillik va ma'rifatparvarlik g'oyasini sifatida shakllandi.

XIX asrda ma'rifatparvarlik g'oyalari bilan nom olgan va XX asr boshida rivojlangan jadidchilik harakatining taraqqiyparvar nomoyondalari – Behbudiy, Fitrat, Cho'lpon, Munavvar Qori, Abdulla Avloniyilar ijodi va faoliyatida yana ham kuchaydi. Jadidlar Turkistondagi xalqlarni birlashtirish va butun o'lkaning milliy mustaqilligi uchun kurash g'oyasini ilgari surdilar.

Fuqarolik pozitsiyasi – har bir insonning jamiyat hayotidagi o'z ishtirokini anglashidir. Fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lgan shaxs xususiy hamda umumiy tarzda atrof-muhitga

nisbatan o'z munosabatini namoyon qiladi. Bunday fuqarolar ijtimoiy qadriyatlarni amalga tatbiq etishga yo'naltirilgan faoliyat tarzini egallab, o'z manfaatlarini jamiyat manfaatlari bilan uyg'unlashtira oladilar. Bunday ko'nikmalarga ega bo'lgan yosh mutaxassislar, ayniqsa, talabalar jamiyatda munosib o'rin egallab, O'zbekiston fuqarosi, degan sharafli nomga loyiq bo'la oladilar. Buning uchun har bir talaba fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lishi kerak.

Shaxs pozitsiyasi – inson ma'naviyati, uning hayotdagi mavqeini aniqlashiga ko'ra shaxsning o'z hayotiy nuqtai nazarini belgilashi uning madaniyati bilan bog'liq bo'lsa, fuqarolik pozitsiyasi uning o'z fuqarolik nuqtai nazarini aniqlashi uchun zarur hisoblanadi. Ushbu nisbatan tor tushuncha doirasida ijtimoiy hamda psixologik-pedagogik mohiyat ma'nosi ham uyg'unlashgan. Mazkur birlikda quyidagi tarkibiy qismlarni ajratish maqsadga muvofiq: shaxsiy yo'nalganlik; davlat va jamoatchilikka yo'nalganlik; ijtimoiy foydali faoliyatga yo'nalganlik.

Bugungi kunda oliy pedagogik ta'lim tizimi oldiga yangicha kasbiy sifatlarga ega bo'lgan o'qituvchilarni tayyorlash vazifasi qo'yildi. Chunki o'qituvchi har bir o'quvchiga alohida shaxs sifatida yondashish, ularning individual imkoniyatlarini aniq hisobga olish va rivojlantirish tajribasini egallashi lozim. Ma'lumki, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonida ta'lim oluvchilarga insoniy munosabatda bo'lish ustuvor o'rin egallaydi. Buning uchun professor-o'qituvchilar ham, talabalar ham faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lishlari talab etiladi.

Tadqiqotlar natijasida talabalarda faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga doir quyidagi kompetentsiyalar tizimi aniqlashtirildi: intellektual, madaniy, ma'naviy, jismoniy, kasbiy o'zini-o'zi rivojlantirish va takomillashtirish qobiliyatiga ega bo'lish; tarixiy meros va madaniy an'analarga nisbatan hurmat-ehtiromda bo'lishi, ijtimoiy va madaniy o'ziga xosliklarni bag'rikenglik bilan qabul qilish; tarixiy jarayonni harakatga keltiruvchi omillar va qonuniyatlarni tushunish, jamiyat rivojlanishining ijtimoiy-siyosiy tuzilmasida inson omilining o'rnini anglash; milliy va umumbashariy ahamiyatga ega masalalarni tushunishi, tahlil qilishi hamda axloqiy-huquqiy me'yorlar va majburiyatlarni hisobga olgan holda maqsadga erishishda qat'iyat ko'rsatish; kasbiy faoliyat sohasida chuqur nazariy va amaliy bilimlardan foydalanish hamda zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida mustaqil yangi bilim, amaliy ko'nikmalar va ulardan amaliy foydalana olish qobiliyatiga ega bo'lish; yangi g'oyalarni yaratish, ilmiy-pedagogik tadqiqot ishlarini mustaqil olib borish qobiliyatiga hamda ilmiy jamoada ishlash ko'nikmasiga ega bo'lish; faoliyati bo'yicha muloqot vositasi sifatida xorijiy tillardan birini erkin so'zlashuv darajasida bilish, nutq madaniyatini egallash, og'zaki va yozma nutqini asoslangan tarzda aniq bayon qila olish qobiliyatiga ega bo'lish; jamiyat rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etib borayotgan axborot texnologiyalari mohiyati va ahamiyatini tushunish, bu jarayonda vujudga keladigan xavf va tahdidlarni anglash, informatsion xavfsizlik, ya'ni davlat sirini himoya qilish talablariga rioya qilish malakasiga ega bo'lish kabilar tashkil etadi.

Talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayonning mazmuni o'zini-o'zi anglash, ijtimoiy-g'oyaviy etuklik, vatanparvarlik, harbiy vatanparvarlik, fuqarolik faolligi, ijtimoiy faollik, fuqarolik mas'uliyati, fidoyilik sifatlarini shakllantirishga xizmat qiladigan bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilishga yo'naltirilishi lozim. Talabalarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim mazmuni talabaga hurmat bilan yondashish, qiziqish, ehtiyojini inobatga olish, hamkorlik, tanlash, ishonch va tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash, sub'ektivlik, individual yondashuv printsiplari asosida tanlanishi kerak.

Tadqiqot natijalariga ko'ra bo'lajak o'qituvchilarda fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash va rivojlantirishda quyidagi yo'llardan foydalanish samarali hisoblanadi: talabalar bilan birga darsdan tashqari vatanparvarlik, harbiy-vatanparvarlik mavzularidagi tadbirlarni uyushtirish; talaba-yoshlarni fuqarolik va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga doir jahon mamlakatlari tajribasi bilan tanishtirish; etuk fuqaroni shakllantirish maqsadida turli uchrashuv, tanlov, ko'rik, festival, forum, bahs-munozara va davra suhbatlarini tashkil etish kerak bo'ladi.

Bir qancha mezonlar asosida respondent-talabalarda qatag'on qurbonlari merosi asosida fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga qaratilgan jarayon samaradorligini bir necha darajalar bo'yicha baholash ilmiy-metodik jihatdan to'g'ri deb topildi hamda samaradorlik ko'rsatkichlari: yuqori, o'rta, past darajalar bo'yicha baholandi.

Talabalarda fuqarolik pozitsiyasining rivojlanganlik darajasi samaradorligi

1-jadval

Mezonlar	Tajriba guruhi n ₁ =300 nafar talabalarda (%)			Nazorat guruhi n ₂ =320 nafar talabalarda (%)		
	Yuqori	O' rta	Past	Yuqori	O' rta	Past
Fuqarolik pozitsiyasi tushunchasining mohiyatini anglash	18/28	24/45	58/23	20/27	29/44	51/29
Fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lishning ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatini tushunish	16/26	22/40	62/34	18/21	32/36	50/43
Fuqarolik pozitsiyasiga doir fazilatlardan xabardorlik	22/32	28/45	50/23	24/33	36/39	40/28
Fuqarolik majburiyati va jamoat topshiriqlarini masu'liyat bilan bajarish	16/24	27/40	57/36	18/20	28/32	54/48
Vatan mustaqilligi, yurt ozodligi, millatlararo totuvlik va tinchlikni asrab-avaylashda jonbozlik ko'rsatish	33/40	40/45	27/15	24/32	33/38	43/30
Vatanparvarlik, baynalminallik, mehnatsevarlik, fidoiylilik, e'tiqodlilik, adolatparvarlik, do'stlik, vijdonlilik, insonparvarlik tuyg'ulariga egalik	28/35	32/45	40/20	22/27	34/47	44/26
Bag'rikenglik, mas'uliyatlilik, intizomlilik sifatlariga egalik	25/37	35/41	40/22	26/28	28/31	46/44

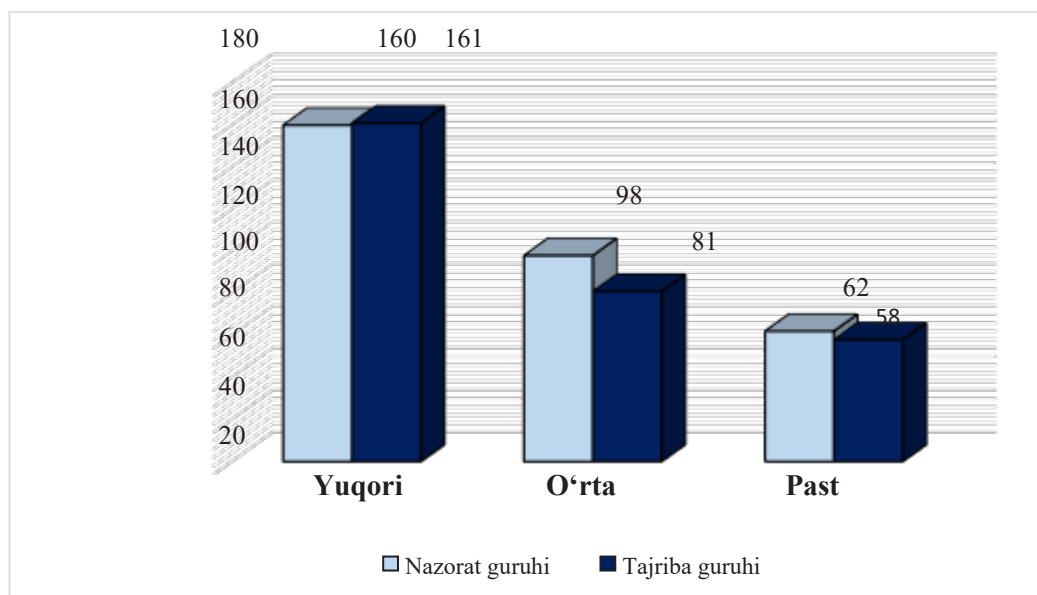
Talabalarda fuqarolik pozitsiyasining rivojlanganlik darajasi samaradorligi natijalari

2-jadval

Tajriba-sinov o'tkazilgan vaqt	Guruhlar	Talabalar soni	O'zlashtirish darajasi		
			Yuqori	O'rta	Past
Tajriba boshida	Tajriba	300	58	81	161
	Nazorat	320	62	98	160
Tajriba yakunida	Tajriba	300	131	116	53
	Nazorat	320	72	103	145

Bu ko'rsatkichlarga mos diagrammalar quyidagicha ko'rinish oldi:

1-rasm

Yuqoridagi natijalarga asoslangan holda matematik statistik tahlil o'tkazilib, tajriba yakunidagi holat uchun topilgan natijalardan o'rtacha kvadratik chetlanish, tanlanma dispersiya, variatsiya ko'rsatkichlari, Styudentning tanlanma mezoni, Styudent mezoni asosida erkinlik darajasi, Pirsonning muvofiqlik kriteriysi va ishonchli chetlanishlar aniqlandi.

3-jadval

		S^2	S^2	C_x	C_y	$T_{x,y}$	K	X^2	χ^2_x	χ^2_y
X	Y	X	Y					n,m		
2,25	1,78	0,5474	0,6316	2	3	7,71	601,67	60,7	0,08	0,09

Natijalarni tajriba va nazorat guruhi uchun Neyman g'oyasi asosida ishonchli intervallari topildi.

Olingan natijalardan o'qitish samaradorligini baholash mezoni birdan kattaligi va bilish darajasini baholash mezoni noldan kattaligini ko'rish mumkin. Bundan kelib chiqib aytish mumkinki, tajriba guruhidagi o'zlashtirish nazorat guruhidagi o'zlashtirishdan yuqori.

Demak, talabalarda qatag'on qurbonlari merosi asosida fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishni aniqlash yuzasidan o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari 24,4% ga samaradorligi oshganligi statistik tahlildan ma'lum bo'ldi.

Xulosa

Tadqiqot natijalariga ko'ra talabalarda fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash va rivojlantirishda quyidagi yo'llardan foydalanish samarali hisoblanadi: talabalar bilan birga darsdan tashqari vatanparvarlik, harbiy-vatanparvarlik mavzularidagi tadbirlarni uyushtirish; talaba-eshlarni fuqarolik va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga doir jahon mamlakatlari tajribasi bilan tanishtirish; etuk fuqaroni shakllantirish maqsadida turli uchrashuv, tanlov, ko'rik, festival, forum, bahs-munozara va davra suhbatlarini tashkil etish.

Tajriba-sinov ishlarining ilmiy-pedagogik va metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilishiga erishish maqsadida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarda fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga oid maxsus dastur va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar rejasi ishlab chiqildi.

Fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish yaxlit pedagogik jarayonning asosini tashkil etib, mazkur jarayonda shaxsning qiziqishlari, ehtiyojlarini jamiyat manfaatlari bilan uyg'unlashtirish talab etiladi.

Qatag'on qurbonlari merosi asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish har bir talabani kundalik qizg'in aqliy mehnatga, ijodiy va mustaqil fikr yuritishga o'rgatish, shaxs sifatida ongli mustaqillikni tarbiyalash, har bir talabada shaxsiy qadr-qimmat tuyg'usini vujudga keltirish, o'z kuchi va qobiliyatiga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, tahsil olishda mas'uliyat hissini shakllantirishni ko'zda tutadi.

Tajriba-sinov ishlari davrida tashkil etilgan amaliy faoliyat asosida ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish bo'lajak o'qituvchilarda fuqarolik pozitsiyasi negizida aks etadigan mustaqil fikrlash, shaxsiy mulohazalarni erkin bayon etish, bildirilgan fikrni dalillar bilan asoslash, kongruentlik, liderlik kabi sifatlarni rivojlantirishda katta imkoniyatlarga egaligini tasdiqladi.

Adabiyotlar.

Bo'riyev M.R. Ajdodlarimiz milliy-ma'naviy taraqqiyot va demokratik rivojlanishi haqida. Maqola. T: 2016. B 2.

Y.Jumanazarov "Yosh davrlar psixologiyasi" Namangan 2013. – B.75.;

Ahmedov S. Mustaqillik yillarida tarixiy adolatning tiklanishi. Toshkent 2012. B 81.

Musurmonova.O. Yuqori sinf o'quvchilarini ma'naviy madaniyatini shakllantirishning pedagogik asoslari: Ped.fan.dok. ...diss. – T.,1993. – 364 b.

Nabiyev M.J. Demokratik jamiyat rivojida ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlarning o'rni. Toshkent-2016. B-369.

Koxonovich L.I, Ryabov L. Gumanizm – nравstvennaya osnova formirovaniya lichnosti studenta // J. Sistema vospitaniya v visshey shkole. Vip. 7. – M.: 1993. – S. 28; /

Zaxarova Ye. Didakticheskiye materialy k kursu — Chelovek i obshestvo. – M., 1998.

Shodmonova Sh. Oliy o'quv yurti talabalarida mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish (Kasb ta'limi yo'nalishi misolida) Ped.fan.dok diss. – T.,2010. – 340 b.

Старшинина И. В. Феномен подростковой тревожности // Преподаватель XXI. 2007. № 1. . – В.113.;

Burlachuk L. Psixodiagnostika. – SPb., 2002. – В.68-78.

Saidmurodov.Sh, Azizov.S Jadidlar faoliyatida ma'rifatparvarlik va barkamol avlod tarbiyasi masalalari. Maqola.B 2-3.

Yusupov E. Yoshlar o'rtasida vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirish yo'llari.- T.: O'qituvchi, 1996. – В. 187.